සප්තදසාකාරය

නිදානං පුග්ගලං වත්ථුං, පඤ්ඤත්තිවිධිමෙව ච;
ආණත්තාපත්තිනාපත්ති-විපත්තිං අඞ්ගමෙව ච.

සමුට්ඨානවිධිං කිරියා-සඤ්ඤාචිත්තෙහි නානත්තං;
වජ්ජකම්මප්පභෙදඤ්ච, තිකද්වයවිධිං තථා.

ලක්ඛණං **සත්තරසධා,** ඨිතං සාධාරණං ඉදං;
ඤත්වා යොජෙය්‍ය මෙධාවී, තත්ථ තත්ථ යථාරහන්ති. (කං.වි.)

1. නිදානං = **සිකපදය පැනවූ ස්ථානය (නගරය)**

නිදානං නාම වෙසාලි-රාජගහ-සාවත්ථි-ආළවි-කොසම්බි-සග්ග-භග්ගානං වසෙන සත්තවිධං පඤ්ඤත්තිට්ඨානං, (කං.වි.)
(**පඤ්ඤත්තිට්ඨාන**න්ති පඤ්ඤත්තිට්ඨපනස්ස ඨානං, **සික්ඛාපදානං පඤ්ඤත්තිදෙසො**ති අත්ථො. (කං.වි.ටී.))

වෙසාලියං රාජගහෙ, සාවත්ථියඤ්ච ආළවියං;

කොසම්බියඤ්ච සක්කෙසු, භග්ගෙසු චෙව පඤ්ඤත්තා (පරිවාර)

I.	විශාලානුවර (10)	=	මෛථුනධම්ම පරිජිය
II.	රජගහනුවර (21)	=	අදින්නාදාන පරිජිය
III.	සැවැත්නුවර (294)	=	සුක්කවිසට්ඨි සඞ්ඝාදිසෙසය
IV.	අලවි නුවර (6)	=	කුටිකාර සඞ්ඝාදිසෙසය
V.	කොසඹෑ නුවර (8)	=	මහල්ලකවිහාර සඞ්ඝාදිසෙසය
VI.	ශාක්‍ය ජනපදය (8)	=	එළකලොමධොවාපන නිසග්ගිය
VII.	භගු ජනපදය (3)	=	විසිබ්බන පචිතිය (සුරාපාන වග්ගයේ 6 වැන්න)

(විස්තර පරිවාරපාළි පළමු ගාථා සංගණිකයෙනි - බු.ජ. පරිවාරපාළි 2 -92පිටුව)

2. පුග්ගලං = ආදිකාර්මික භික්ෂුව

පුග්ගලො නාම යං යං ආරබ්භ තං තං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං (කං.වි.)

පුග්ගලොති එත්ථ ආදිකම්මිකොයෙව අධිප්පෙතොති ආහ **"පුග්ගලො නාම යං යං ආරබ්භ තං තං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්ත"**න්ති, සො සො පුග්ගලොති අධිප්පායො. හොන්ති චෙත්ථ –

"සුදින්නො ධනියො සම්බහුලා වග්ගුමුදන්තිකා;
සෙය්‍යසකො උදායි චා-ළවකා ඡන්නමෙත්තියා.

"දෙවදත්තස්සජිපුනබ්බසු-ඡබ්බග්ගියොපනන්දඤ්ඤතරොපි ච;
හත්ථකො චානුරුද්ධො ච, සත්තරස චූළපන්ථකො.

"බෙලට්ඨසීසො චානන්දො, සාගතොරිට්ඨනාමකො;
නන්දත්ථෙරෙන තෙවීස, භික්ඛූනං ආදිකම්මිකා.

"සුන්දරීනන්දා ථුල්ලනන්දා, ඡබ්බග්ගියඤ්ඤතරාපි ච;
චණ්ඩකාළී සම්බහුලා, ද්වෙ ච භික්ඛුනියො පරා;
භික්ඛුනීනං තු සත්තෙව, හොන්ති තා ආදිකම්මිකා"ති. (කං.වි.ටී.)

3. වත්ථු = සිකපදය පැනවීමට හේතුවූ වරද

වත්ථු නාම තස්ස තස්ස පුග්ගලස්ස අජ්ඣාචාරො වුච්චති. (කං.වි.)

4. පඤ්ඤත්තිවිධි = ප්‍රඥප්ති විධි (ආකාර නවයකි)

පඤ්ඤත්තිවිධින්ති පඤ්ඤත්ති-අනුපඤ්ඤත්ති-අනුප්පන්නපඤ්ඤත්ති-සබ්බත්ථපඤ්ඤත්ති - පදෙසපඤ්ඤත්ති - සාධාරණපඤ්ඤත්ති අසාධාරණපඤ්ඤත්ති - එකතොපඤ්ඤත්ති-උභතොපඤ්ඤත්තිවසෙන නවවිධා පඤ්ඤත්ති. තත්ථ **අනුප්පන්නපඤ්ඤත්ති** නාම අනුප්පන්නෙ දොසෙ පඤ්ඤත්තා, සා අට්ඨගරුධම්මප්පටිග්ගහණවසෙන (චූළව. 403) භික්ඛුනීනංයෙව ආගතා, අඤ්ඤත්‍ර නත්ථි. විනයධරපඤ්චමෙන (මහාව. 259) ගණෙන උපසම්පදා, ගණඞ්ගණූපාහනා (මහාව. 259) ධුවන්හානං චම්මත්ථරණන්ති එතෙසං වසෙන චතුබ්බිධා **පදෙසපඤ්ඤත්ති** නාම. මජ්ඣිමදෙසෙයෙව හි එතෙහි ආපත්ති හොති, තෙසුපි ධුවන්හානං පටික්ඛෙපමත්තමෙව පාතිමොක්ඛෙ ආගතං, තතො අඤ්ඤා පදෙසපඤ්ඤත්ති නාම නත්ථි. සබ්බානි **සබ්බත්ථපඤ්ඤත්ති**යෙව හොන්ති, **සාධාරණපඤ්ඤත්ති**දුකඤ්ච **එකතොපඤ්ඤත්ති**දුකඤ්ච

අත්ථතො එකං, තස්මා අනුප්පන්නපඤ්ඤත්තිඤ්ච සබ්බත්ථපඤ්ඤත්තිදුකඤ්ච එකතොපඤ්ඤත්තිදුකඤ්ච ඨපෙත්වා සෙසානං චතස්සන්නං පඤ්ඤත්තීනං වසෙන සබ්බත්ථ විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. (කං.වි.)

පඤ්ඤත්තීති පඨමපඤ්ඤත්ති. පඨමපඤ්ඤත්තියා පච්ඡා ඨපිතා පඤ්ඤත්ති **අනුපඤ්ඤත්ති**. අනුප්පන්නෙ දොසෙ ඨපිතා පඤ්ඤත්ති **අනුප්පන්නපඤ්ඤත්ති**. සබ්බත්ථ මජ්ඣිමදෙසෙ චෙව පච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු චාති සබ්බෙසු පදෙසෙසු ඨපිතා පඤ්ඤත්ති **සබ්බත්ථපඤ්ඤත්ති**. මජ්ඣිමදෙසෙයෙව ඨපිතා පඤ්ඤත්ති **පදෙසපඤ්ඤත්ති**. භික්ඛූනඤ්චෙව භික්ඛුනීනඤ්ච සාධාරණභූතා පඤ්ඤත්ති **සාධාරණපඤ්ඤත්ති**. සුද්ධභික්ඛූනමෙව, සුද්ධභික්ඛුනීනං වා පඤ්ඤත්තං සික්ඛාපදං **අසාධාරණපඤ්ඤත්ති**. උභින්නම්පි පඤ්ඤත්ති **උභතොපඤ්ඤත්ති. විනයධරපඤ්චමෙනා**ති අනුස්සාවනකාචරියපඤ්චමෙන. **ගුණඞ්ගුණූපාහනා**ති චතුප්පටලතො පට්ඨාය කතා උපාහනා, න එකද්විතිපටලා. **චම්මත්ථරණ**න්ති අත්ථරිතබ්බං චම්මං. **එතෙසං වසෙන චතුබ්බිධා පදෙසපඤ්ඤත්ති නාමා**ති එතෙසං වසෙන චතුබ්බිධා පඤ්ඤත්ති මජ්ඣිමදෙසෙයෙව පඤ්ඤත්තාති පදෙසපඤ්ඤත්ති නාම. තෙනෙවාහ **"මජ්ඣිමදෙසෙයෙව හී"**තිආදි. යස්මා මජ්ඣිමදෙසෙයෙව යථාවුත්තවත්ථුවීතික්කමෙ ආපත්ති හොති, න පච්චන්තිමජනපදෙ, තස්මා පදෙසපඤ්ඤත්තීති අත්ථො. **ධුවන්හානං පටික්ඛෙපමත්තන්**ති නිච්චනහානප්පටිසෙධනමෙව. එත්ථ ච **මත්ත**සද්දෙන අඤ්ඤානි තීණි සික්ඛාපදානි පටික්ඛිපති. තානි හි "අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සබ්බපච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු විනයධරපඤ්චමෙන ගණෙන උපසම්පද"න්තිආදිනා (මහාව. 259) **චම්මක්ඛන්ධකෙ** ආගතානි. තෙනෙවාහ **"තතො අඤ්ඤා පදෙසපඤ්ඤත්ති නාම නත්ථී"**ති. **සබ්බානී**ති තතො අවසෙසානි සබ්බානි සික්ඛාපදානි. **තස්මා**ති යස්මා අනුප්පන්නපඤ්ඤත්ති අට්ඨගරුධම්මවසෙන භික්ඛුනීනංයෙව ආගතා, යස්මා ච ධුවන්හානං පටික්ඛෙපමත්තං ඨපෙත්වා පාතිමොක්ඛෙ සබ්බානි සික්ඛාපදානි සබ්බත්ථපඤ්ඤත්තියෙව හොන්ති, යස්මා ච සාධාරණපඤ්ඤත්තිදුකඤ්ච එකතොපඤ්ඤත්තිදුකඤ්ච බ්‍යඤ්ජනමත්තං නානං, අත්ථතො එකං, තස්මා. **සබ්බත්ථා**ති සබ්බෙසු සික්ඛාපදෙසු. ආපත්තිභෙදො හෙත්ථ උත්තරපදලොපෙන "ආපත්තී"ති වුත්තොති ආහ **"ආපත්තීති පුබ්බප්පයොගාදිවසෙන ආපත්තිභෙදො"**ති. (කං.වි.ටී.)

I. පඤ්ඤත්ති = මුල් පැනවීම

II. අනුපඤ්ඤත්ති = මුල් පැනවීමෙන් පසුව කළ පැනවීම

III. අනුප්පන්න පඤ්ඤත්ති = වරදක් නූපන් කල්හි ඊට පෙරාතුවම කළ පැනවීම (එකකි)

IV. සබ්බත්ථ පඤ්ඤත්ති = සැම තැන්හිම බල පවත්වන පැනවීම්

V. පදෙස පඤ්ඤත්ති = එක් පෙදෙසකට පමණක් වලංගු පැනවීම් (හතරකි)

VI. සාධාරණ පඤ්ඤත්ති = භික්ෂු භික්ෂුණී දෙපිරිසටම වලංගු පැනවීම්

VII. අසාධාරණ පඤ්ඤත්ති = එක් පිරිසකට පමණක් වලංගු පැනවීම

VIII. එකතො පඤ්ඤත්ති = එක් පිරිසකට පමණක් වලංගු පැනවීම්

IX. උභතො පඤ්ඤත්ති = භික්ෂු භික්ෂුණී දෙපිරිසටම වලංගු පැනවීම් (පරිවාරපාළි)

5. ආණත්ති භේදය = **අණකිරීමෙන් ඇවතට පත්වේද යන බව**

ආණත්තීතිආණාපනා වුච්චති. (කං.වි.)

I. සාණත්තික = අණකිරීමෙන් ඇවත වේ. (අදින්නාදාන පරිජිය)

II. අනාණත්තික = අණකිරීමෙන් එම ඇවත නොවේ. (පළමු පරිජිය)

6. ආපත්ති භේදය = **ආපත්ති වන විධිය**

ආපත්තීති පුබ්බප්පයොගාදිවසෙන ආපත්තිභෙදො. (කං.වි.)

7. අනාපත්ති භේදය = **අනාපත්ති වන විධි**

අනාපත්තීති අජානනාදිවසෙන අනාපත්ති. (කං.වි.)

8. විපත්ති භේදය = **සීල විපත්තාදිය අතුරින් කුමකට අයත්ද යන බව**

විපත්තීති සීලආචාරදිට්ඨිආජීවවිපත්තීනං අඤ්ඤතරා. (කං.වි.)

සීලආචාරදිට්ඨිආජීවවිපත්තීනන්ති එත්ථ පඨමා ද්වෙ ආපත්තික්ඛන්ධා සීලවිපත්ති නාම, අවසෙසා පඤ්ච ආචාරවිපත්ති නාම, මිච්ඡාදිට්ඨි ච අන්තග්ගාහිකාදිට්ඨි ච දිට්ඨිවිපත්ති නාම, ආජීවහෙතු පඤ්ඤත්තානි ඡ සික්ඛාපදානි ආජීවවිපත්ති නාම, ඉති ඉමාසං සීලආචාරදිට්ඨිආජීවවිපත්තීනං අඤ්ඤතරාති අත්ථො. (කං.වි.ටී.)

I. සීල විපත්ති = පරිජි හා සංඝාදිසෙස ආපත්ති මෙම විපත්තියට අයත් වේ.
II. ආචාර විපත්ති = සෙසු ආපත්ති ස්කන්ධ පහට අදාල ආපත්ති
III. දිට්ඨි විපත්ති = වැරදි දෘෂ්ටි නිසා වන ආපත්ති (අරිට්ඨ සිකපදය)
IV. ආජීව විපත්ති = වැරදි ආජීවය නිසා පත්වන ආපත්ති (හයකි)

a. ආජීවහෙතු ආජීවකාරණා පාපිච්ඡො ඉච්ඡාපකතො අසන්තං අභූතං උත්තරිමනුස්සධම්මං උල්ලපති,
b. ආජීවහෙතු ආජීවකාරණා සඤ්චරිත්තං සමාපජ්ජති,
c. ආජීවහෙතු ආජීවකාරණා – "යො තෙ විහාරෙ වසති, සො භික්ඛු අරහා"ති භණති,
d. ආජීවහෙතු ආජීවකාරණා භික්ඛු පණීතභොජනානි අත්තනො අත්ථාය විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජති,
e. ආජීවහෙතු ආජීවකාරණා භික්ඛුනී පණීතභොජනානි අත්තනො අත්ථාය විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජති,
f. ආජීවහෙතු ආජීවකාරණා සූපං වා ඔදනං වා අගිලානො අත්තනො අත්ථාය විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජති.

අයං සා ආජීවවිපත්ති සම්මතා. (පරිවාර)

9. අංග භේදය = **සිකපදය කඩවීමට සම්පූර්ණ වියයුතු අංග**

අඞ්ගන්ති සබ්බසික්ඛාපදෙසු ආපත්තීනං අඞ්ගං වෙදිතබ්බං. (කං.වි.)

උදා-: පළමු පරිජියේ සේවන සිත හා මාර්ගයෙන් මාර්ගය ප්‍රතිපාදනය යැයි අංග දෙකකි.

10. සමුට්ඨාන විධි = **ඇවත හටගන්නා ආකාර**

සමුට්ඨානවිධින්ති සබ්බාපත්තීනං කායො වාචා කායවාචා කායචිත්තං වාචාචිත්තං කායවාචාචිත්තන්ති ඉමානි එකඞ්ගිකද්වඞ්ගිකතිවඞ්ගිකානි. ඡ සමුට්ඨානානි නාම යානි "සික්ඛාපදසමුට්ඨානානී"තිපි වුච්චන්ති. තත්ථ පුරිමානි තීණි අචිත්තකානි, පච්ඡිමානි සචිත්තකානි. තෙසු එකෙන වා ද්වීහි වා තීහි වා චතූහි වා ඡහි වා සමුට්ඨානෙහි ආපත්තියො සමුට්ඨහන්ති, පඤ්චසමුට්ඨානා නාම නත්ථි. තත්ථ **එකසමුට්ඨානා** නාම චතුත්ථෙන ච පඤ්චමෙන ච ඡට්ඨෙන ච සමුට්ඨානෙන සමුට්ඨාති, න අඤ්ඤෙන. **ද්විසමුට්ඨානා** නාම පඨමචතුත්ථෙහි ච දුතියපඤ්චමෙහි ච තතියඡට්ඨෙහි ච චතුත්ථඡට්ඨෙහි ච පඤ්චමඡට්ඨෙහි ච සමුට්ඨානෙහි, සමුට්ඨාති, න අඤ්ඤෙහි. **තිසමුට්ඨානා** නාම පඨමෙහි ච තීහි, පච්ඡිමෙහි ච

තීහි සමුට්ඨානෙහි සමුට්ඨාති, න අඤ්ඤෙහි. **චතුසමුට්ඨානා** නාම පඨමතතියචතුත්ථඡට්ඨෙහි ච දුතියතතියපඤ්චමඡට්ඨෙහි ච සමුට්ඨානෙහි සමුට්ඨාති, න අඤ්ඤෙහි. **ඡ සමුට්ඨානා** නාම ඡහිපි සමුට්ඨාති.

එවං –

තිධා **එකසමුට්ඨානා,** පඤ්චධා **ද්විසමුට්ඨිතා;**
ද්විධා **තිචතුරො ඨානා,** එකධා **ඡසමුට්ඨිතාති.**

සමුට්ඨානවසෙන සබ්බාව තෙරස ආපත්තියො හොන්ති (චූළව. 165 ආදයො), තා පඨමපඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවසෙන සමුට්ඨානතො තෙරස නාමානි ලභන්ති පඨමපාරාජිකසමුට්ඨානා, අදින්නාදාන-සඤ්චරිත්ත-සමනුභාසන-කථින-එළකලොම-පදසොධම්ම-අද්ධාන-ථෙය්‍යසත්ථ-ධම්මදෙසනාභූතාරොචන-චොරිවුට්ඨාපන-අනනුඤ්ඤාතසමුට්ඨානාති. තත්ථ යා කායචිත්තතො සමුට්ඨාති, අයං **පඨමපාරාජිකසමුට්ඨානා** නාම. යා සචිත්තකෙහි තීහි සමුට්ඨානෙහි සමුට්ඨාති, අයං **අදින්නාදානසමුට්ඨානා** නාම. යා ඡහිපි සමුට්ඨාති, අයං **සඤ්චරිත්තසමුට්ඨානා** නාම. යා ඡට්ඨෙනෙව සමුට්ඨාති, අයං **සමනුභාසනසමුට්ඨානා** නාම. යා තතියඡට්ඨෙහි සමුට්ඨාති, අයං **කථිනසමුට්ඨානා** නාම. යා පඨමචතුත්ථෙහි සමුට්ඨාති, අයං **එළකලොමසමුට්ඨානා** නාම. යා දුතියපඤ්චමෙහි සමුට්ඨාති, අයං **පදසොධම්මසමුට්ඨානා** නාම. යා පඨමතතියචතුත්ථඡට්ඨෙහි සමුට්ඨාති, අයං **අද්ධානසමුට්ඨානා** නාම. යා චතුත්ථඡට්ඨෙහි සමුට්ඨාති, අයං **ථෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානා** නාම. යා පඤ්චමෙනෙව සමුට්ඨාති, අයං **ධම්මදෙසනාසමුට්ඨානා** නාම. යා අචිත්තකෙහි තීහි සමුට්ඨානෙහි සමුට්ඨාති, අයං **භූතාරොචනසමුට්ඨානා** නාම. යා පඤ්චමඡට්ඨෙහි සමුට්ඨාති, අයං **චොරිවුට්ඨාපනසමුට්ඨානා** නාම. යා දුතියතතියපඤ්චමඡට්ඨෙහි සමුට්ඨාති, අයං **අනනුඤ්ඤාතසමුට්ඨානා** නාමාති. ඉති ඉමස්ස සමුට්ඨානවිධිනොපි වසෙන සබ්බත්ථ විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. (කං.වි.)

න කෙවලං යථාවුත්තනයෙනෙව වුච්චන්තීති ආහ **"යානි සික්ඛාපදසමුට්ඨානානීතිපි වුච්චන්ති"**ති. එතානි හි කිඤ්චාපි ආපත්තියා සමුට්ඨානානි, න සික්ඛාපදස්ස, වොහාරසුඛත්ථං පනෙවං වුච්චන්තීති. **තත්ථාති** තෙසු ඡසු සමුට්ඨානෙසු. **තෙසූති** සචිත්තකාචිත්තකෙසු. එකං සමුට්ඨානං උප්පත්තිකාරණං එතිස්සාති **එකසමුට්ඨානා,** එකෙන වා සමුට්ඨානං එතිස්සාති **එකසමුට්ඨානා. "ද්විසමුට්ඨානා"**තිආදීසුපි එසෙව නයො.

සමුට්ඨානවසෙනාති සමුට්ඨානසීසවසෙන. පඨමපාරාජිකං සමුට්ඨානං එතිස්සාති **පඨමපාරාජිකසමුට්ඨානා.** තථා **අදින්නාදානසමුට්ඨානා"**තිආදීසුපි.

සයං පථවිඛණනෙ කායෙන, පරෙ ආණාපෙත්වා ඛණාපනෙ වාචාය ච ආපත්තිසම්භවතො **"පථවිඛණනාදීසු විය"**ති වුත්තං. **ආදිසද්දෙන** අදින්නාදානාදීනං පරිග්ගහො. පඨමකථිනාපත්ති කායවාචතො කත්තබ්බං අධිට්ඨානං වා විකප්පනං වා අකරොන්තස්ස හොති, නො කරොන්තස්සාති ආහ **"පඨමකථිනාපත්ති විය"**ති. (කං.වි.ටී.)

- සමුට්ඨාන සැකසෙන අංග තුනකි

A. කාය

B. වාචා

C. චිත්ත

- මෙම අංග තුන සංකලනයෙන් සැකසෙන සමුට්ඨාන හයකි

a. කාය
b. වාචා
c. කාය - වාචා

අචිත්තක සමුට්ඨාන

d. කාය - චිත්ත
e. වාචා - චිත්ත
f. කාය - වාචා - චිත්ත

සචිත්තක සමුට්ඨාන

මෙම සමුට්ඨාන සිකපදයන්හි සංකලනය වී යෙදෙන ආකාර අනුව 13 කි. ඒවා සමුට්ඨාන සීස නම් වෙති.

සමුට්ඨාන සීස 13

	නාමය	සමුට්ඨාන යෙදීම	සමුට්. අංක	යෙදෙන සිකපද	උදාහරණ
I.	**පඨම පාරාජික (76)**	කාය - චිත්ත	**d**	**1 වන පරිජීය**	
II.	**ධම්මදෙසන**	වාචා - චිත්ත	**e**	**57 වන සේකියාව**	
III.	**සමනුභාසන/ ධුරනික්ඛෙප**	කාය - වාචා - චිත්ත	**f**	**10 වන සංඝාදිසේසය**	අකිරියයි
IV.	**එළකලොම**	කාය, කාය-චිත්ත	**a,** **d**	**16 වන නිසග්ගිය**	
V.	**පදසොධම්ම**	වාචා, වාචා-චිත්ත	**b,** **e**	**4 වන පචිතිය**	
VI.	**පඨමකඨින**	කාය-වාචා, කාය-වාචා-චිත්ත	**c,** **f**	**1 වන නිසග්ගිය**	අකිරිය
VII.	**ථෙය්‍යසත්ථ**	කාය-චිත්ත, කාය-වාචා-චිත්ත	**d,** **f**	**66 වන පචිතිය**	
VIII.	**චොරීවුට්ඨාපන**	වාචා-චිත්ත, කාය-වාචා-චිත්ත	**e,** **f**	**භික්ෂුණීන්ගේ 2 වන සංඝාදිසේසය**	
IX.	**භූතාරොචන**	කාය, වාචා, කාය-වාචා	**a,** **b,** **c,**	**8 වන පචිතිය**	
X.	**අදින්නාදාන**	කාය-චිත්ත, වාචා-චිත්ත, කාය-වාචා-චිත්ත	**d,** **e,** **f,**	**2 වන පරිජීය**	
XI.	**අද්ධාන**	කාය, කාය-වාචා, කාය-චිත්ත, කාය-වාචා-චිත්ත	**a,** **c,** **d,** **f,**	**28 වන පචිතිය**	
XII.	**අනනුඤ්ඤාත**	වාචා, කාය-වාචා, වාචා-චිත්ත, කාය-වාචා-චිත්ත	**b,** **c,** **e,** **f,**	**භික්ෂුණීන්ගේ 80 වන පචිතිය**	
XIII.	**සඤ්චරිත්ත**	කාය, වාචා, කාය-වාචා, කාය-චිත්ත, වාචා-චිත්ත, කාය-වාචා-චිත්ත	**a,** **b,** **c,** **d,** **e,** **f,**	**5 වන සංඝාදිසේසය**	

11. කිරියා භේදය - **ඇවත සිදුවීමට ක්‍රියාව බලපාන අයුරු (කොටස් 5 කි)**

සබ්බාපත්තියො හි කිරියාවසෙන පඤ්චවිධා හොන්ති, සෙය්‍යථීදං – අත්ථාපත්ති කිරියතො සමුට්ඨාති, අත්ථි අකිරියතො, අත්ථි කිරියාකිරියතො, අත්ථි සියා කිරියතො සියා අකිරියතො, අත්ථි සියා කිරියතො සියා කිරියාකිරියතොති. තත්ථ යා කායෙන වා වාචාය වා පඨවිඛණනාදීසු (පචි. 84) විය වීතික්කමං කරොන්තස්ස හොති, අයං **කිරියතො සමුට්ඨාති** නාම. යා කායවාචාහි කත්තබ්බං අකරොන්තස්ස හොති පඨමකඨිනාපත්ති (පාරා. 459 ආදයො) විය, අයං **අකිරියතො සමුට්ඨාති** නාම. යා කරොන්තස්ස ච අකරොන්තස්ස ච හොති අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා හත්ථතො චීවරප්පටිග්ගහණාපත්ති (පාරා. 508-511) විය, අයං **කිරියාකිරියතො සමුට්ඨාති** නාම. යා සියා කරොන්තස්ස ච, සියා අකරොන්තස්ස ච හොති රූපියප්පටිග්ගහණාපත්ති (පාරා. 582) විය, අයං **සියා කිරියතො සියා අකිරියතො සමුට්ඨාති** නාම. යා සියා කරොන්තස්ස ච සියා කරොන්තාකරොන්තස්ස ච හොති කුටිකාරාපත්ති (පාරා. 342 ආදයො) විය, අයං **සියා කිරියතො සියා කිරියාකිරියතො සමුට්ඨාති** නාම. (කං.වි.)

අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා හත්ථතො චීවරප්පටිග්ගහණාපත්ති තස්සා හත්ථතො චීවරං පටිග්ගණ්හන්තස්ස, පරිවත්තකං අදෙන්තස්ස ච හොතීති **කිරියාකිරියතො සමුට්ඨාති. "සියා කරොන්තස්සා"**තිආදීසු **සියාති** "සියා ඛො පන තෙ බ්‍රාහ්මණ එවමස්සා"තිආදීසු විය **"කදාචී"ති ඉමිනා සමානත්ථො නිපාතො.** රූපියප්පටිග්ගහණාපත්ති සියා කිරියා ගහණෙන ආපජ්ජනතො, සියා අකිරියා පටික්ඛෙපස්ස අකරණතොති ආහ **"රූපියප්පටිග්ගහණාපත්ති වියා"**ති. කුටිකාරාපත්ති වත්ථුං දෙසාපෙත්වා පමාණාතික්කන්තකරණෙ කරොන්තස්ස සියා, අදෙසාපෙත්වා පන පමාණාතික්කන්තකරණෙ පමාණයුත්තං වා කරොන්තස්ස ච අකරොන්තස්ස ච සියාති ආහ **"කුටිකාරාපත්ති වියා"**ති. (කං.වි.ටී.)

I. කිරියතො - කෙටීමෙන් — ප්‍රතික්ෂිප්තයක් කිරීමෙන් උදා -: පඨවිඛණන (10 වන පචිතිය) පොළොව

II. අකිරියතො - නොකිරීමෙන් — කළයුත්තක් නොකිරීමෙන් උදා -: කඨින (1 වන නිසග්ගිය) අදිටන්

III. කිරියාකිරියතො- — කිරීමක් හා නොකිරීමක් එකවර සිදුවීමෙන් උදා -: චීවරපටිග්ගහණ (5 වන නිසග්ගිය)

(ඤාති නොවන භික්ෂුණියකගෙන් සිවුරකි පිළිගැනීම හා හුවමාරුවට යමක් නොදීම යන කරුණු 2 ම එකවර සිදුවීමෙන්)

IV. සියා කිරියතො සියා අකිරියතො - විටෙක කිරීමෙනුත් විටෙක නොකිරීමෙනුත් ඇවැත් වේ.

උදා -: රූපිය සි.ප. (18 වන නිසග්ගිය)

මෙහිදී විටෙක මුදල් පිළිගැනීම නිසාද, විටෙක කළ යුතු ප්‍රතික්ෂේපය නොකර ඉවසීම නිසාද ඇවත වේ.

V. සියා කිරියතො සියා කිරියාකිරියතො - විටෙක කිරීමෙනුත් විටෙක කිරීමක් හා නොකිරීමක් එකවර වීමෙන්

උදා -: කුටිකාර සි.ප. (6 වන සංඝාදිසේසය)

විටෙක කුටිවස්තුව දෙසා පමණ ඉකුමූ කුටියක් කිරීමෙන් ද, විටෙක කුටිවස්තුව නොදෙසා කුටියක් කිරීම නිසා ද ඇවැත් වේ.

12. සඤ්ඤා භේදය - **වායතික්‍රම චේතනාවගේ යෙදීම අනුව කොටස් 2 කි.**

I. සඤ්ඤාවිමොක්ඛ - වාතික්‍රම සඤ්ඤාව නැතිනම් ඇවැත් නොවන අවස්ථා

සඤ්ඤාය අභාවෙන විමොක්ඛො අස්සාති **සඤ්ඤාවිමොක්ඛොති** මජ්ඣෙපදලොපසමාසො දට්ඨබ්බොති ආහ **"යතො වීතික්කමසඤ්ඤාය"**තිආදි. (කං.වි.ටී.)

උදා-: පඨවිඛණන (10 වන පචිතිය)

II. නො සඤ්ඤාවිමොක්ඛ - වාතික්‍රම සඤ්ඤාව නැතිවත් ඇවැත් වන අවස්ථා

ඉතරා නාම යතො වීතික්කමසඤ්ඤාය අභාවෙන න මුච්චති, සා ඉතරසද්දස්ස වුත්තප්පටියොගිවිසයත්තා. (කං.වි.ටී.)

උදා-: කඨින සි.ප. (1 වන නිසග්ගිය)

13.චිත්ත භේදය - **චිත්තයේ යෙදීම අනුව කොටස් 2 කි.**

පුන ච සබ්බාපි චිත්තවසෙන දුවිධා හොන්ති සචිත්තකා අචිත්තකා චාති. තත්ථ යා සචිත්තකසමුට්ඨානවසෙනෙව සමුට්ඨාති අයං **සචිත්තකා.** යා අචිත්තකෙන වා සචිත්තකමිස්සකෙන වා සමුට්ඨාති අයං **අචිත්තකා.** (කං.වි.)

යා අචිත්තකෙන වා සචිත්තකමිස්සකෙන වා සමුට්ඨාතීති යා ආපත්ති කදාචි අචිත්තකෙන වා කදාචි සචිත්තකමිස්සකෙන වා සමුට්ඨානෙන සමුට්ඨාති. එත්ථ ච සඤ්ඤාදුකං අනාපත්තිමුඛෙන වුත්තං, සචිත්තකදුකං ආපත්තිමුඛෙනාති දට්ඨබ්බං. (කං.වි.ටී.)

I. සචිත්තක - යම් ඇවතක් සචිත්තක සමුට්ඨාන වලින්ම හටගනී නම් එය මෙනම්.
උදා -: පඨවිඛණන

II. අචිත්තක - යමක් අචිත්තක සමුට්ඨාන වලින් හෝ මිශ්‍රව හෝ හටගනී නම් එය මෙනම්.
උදා -: භූතාරොචන , පඨමකඨින

14.වජ්ජ භේදය - **ලෝකවද්‍ය ප්‍රඥප්තිවද්‍ය ලෙස කොටස් 2 කි.**

වජ්ජකම්මප්පභෙදන්ති එත්ථ සබ්බාපත්තියො වජ්ජවසෙන දුවිධා හොන්ති ලොකවජ්ජා පණ්ණත්තිවජ්ජා චාති. තත්ථ යස්සා සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව හොති, අයං **ලොකවජ්ජා,** සෙසා **පණ්ණත්තිවජ්ජා.** (කං.වි.)

පාණාතිපාතාදි - සචිත්තකසික්ඛාපදානං **සුරාපානාදි** - අචිත්තක - සික්ඛාපදානඤ්ච (පාචි. 326 ආදයො) එකෙනෙව ලක්ඛණවචනෙන ලොකවජ්ජතං දස්සෙතුං "යස්ස සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව හොති, තං ලොකවජ්ජං නාමා"ති වුත්තං. තත්ථ **සචිත්තකපක්ඛෙති** ඉදං කිඤ්චාපි අචිත්තකසික්ඛාපදං සන්ධායෙව වත්තුං යුත්තං තස්සෙව සචිත්තකපක්ඛසම්භවතො, තථාපි සචිත්තකසික්ඛාපදානම්පි අසඤ්චිච්ච චඞ්කමනාදීසු ලොකෙ පාණඝාතවොහාරසම්භවෙන අචිත්තකපක්ඛං පරිකප්පෙත්වා උභින්නම්පි සචිත්තකාචිත්තකසික්ඛාපදානං සාධාරණවසෙන "සචිත්තකපක්ඛෙ"ති වුත්තං. ඉතරථා සචිත්තකසික්ඛාපදානං ඉමස්මිං වාක්‍යෙ ලොකවජ්ජතාලක්ඛණං න වුත්තං සියා. "සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙවා"ති වුත්තෙ පන සචිත්තකසික්ඛාපදානං චිත්තං අකුසලමෙව, ඉතරෙසං සචිත්තකපක්ඛෙයෙව අකුසලනියමො, න අචිත්තකපක්ඛෙ. තත්ථ පන යථාසම්භවං කුසලං වා සියා, අකුසලං වා, අබ්‍යාකතං වාති අයමත්ථො

සාමත්ථියතො සිජ්ඣතීති වෙදිතබ්බං. **සචිත්තකපක්ඛෙති** වත්ථුවීතික්කමවිජානනචිත්තෙන සචිත්තකපක්ඛෙති ගහෙතබ්බං, න පණ්ණත්තිවිජානනචිත්තෙන තථා සති සබ්බසික්ඛාපදානම්පි ලොකවජ්ජතාපසඞ්ගතො. "පටික්ඛිත්තමිදං කාතුං න වට්ටතී"ති ජානන්තස්ස හි පණ්ණත්තිවජ්ජෙපි අනාදරියවසෙන පටිඝචිත්තමෙව උප්පජ්ජති, තස්මා ඉදං වාක්‍යං නිරත්ථකමෙව සියා සබ්බසික්ඛාපදානිපි ලොකවජ්ජානීති එත්තකමත්තස්සෙව වත්තබ්බතාපසඞ්ගතො. (විම.විනො.ටී.)

I. ලෝකවද්‍ය - වස්තු විජානන සිතින් සචිත්තක පක්‍ෂයේදී ඒකාන්ත අකුසල් වන සිකපද උදා -: අදින්නාදාන

II. ප්‍රඥප්තිවද්‍ය - වස්තු විජානන සිතින් සචිත්තක පක්‍ෂයේදී ඒකාන්ත අකුසල් නොවන සිකපද (පැනවීම නොදැන වස්තුව පමණක් දන්නා විට කුසල් අකුසල් හෝ අව්‍යාකෘත ද විය හැක.)
උදා -: භූතගාම

15. කම්ම භේදය - **කායකම්ම, වාචාකම්ම, කායවාචාකම්ම ලෙස කොටස් 3 කි.**

සබ්බා ච කායකම්මවචීකම්මතදුභයවසෙන තිවිධා හොන්ති. තත්ථ කායද්වාරෙ ආපජ්ජිතබ්බා **කායකම්ම**න්ති වුච්චති, වචීද්වාරෙ ආපජ්ජිතබ්බා **වචීකම්ම**න්ති වුච්චති, උභයත්ථ ආපජ්ජිතබ්බා **කායකම්මං වචීකම්මඤ්චා**ති, මනොද්වාරෙ ආපත්ති නාම නත්ථි. ඉති ඉමිනා වජ්ජකම්මප්පභෙදෙනාපි සබ්බත්ථ විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. (කං.වි.)

I. කායකම්ම - කායද්වාරයෙන් වන ඇවැත් උදා -: පළමු පරිජිය
II. වාචාකම්ම - වාග්ද්වාරයෙන් වන ඇවැත් උදා -: ධම්මදේසන , පදසොධම්ම
III. කායවාචාකම්ම - ද්වාර දෙකින්ම වන ඇවැත් උදා -: අදින්නාදාන පරිජිය

16. කුසලත්‍රික භේදය - **අකුසලෙන, කුසලබ්‍යාකතෙන, කුසලාකුසලබ්‍යාකතෙන ලෙස කොටස් 3 කි.**

ආපත්තිං ආපජ්ජමානො හි අකුසලචිත්තො වා ආපජ්ජති කුසලාබ්‍යාකතචිත්තො වා, තථා දුක්ඛවෙදනාසමඞ්ගී වා ඉතරවෙදනාද්වයසමඞ්ගී වා. එවං සන්තෙපි සබ්බසික්ඛාපදෙසු අකුසලචිත්තවසෙන එකං චිත්තං, කුසලාබ්‍යාකතචිත්තවසෙන ද්වෙ චිත්තානි, සබ්බෙසං වසෙන තීණි චිත්තානි. (කං.වි.)

අකුසලචිත්තො වා ආපජ්ජතීති පාරාජික - සුක්කවිසට්ඨි - කායසංසග්ග - දුට්ඨුල්ලඅත්තකාමපාරිචරියදුට්ඨදොසසඞ්ඝභෙදප්පහාරදානතලසත්තිකාදි භෙදං ආපත්තිං අකුසලචිත්තො ආපජ්ජති. අනුපසම්පන්නං පදසොධම්මං වාචෙන්තො, මාතුගාමස්ස ධම්මං දෙසෙන්තොති එවරූපං ආපත්තිං **කුසලචිත්තො ආපජ්ජති.** අසඤ්චිච්චසහසෙය්‍යාදිං **අබ්‍යාකතචිත්තො ආපජ්ජති.** යං අරහා ආපජ්ජති, සබ්බං අබ්‍යාකතචිත්තොව ආපජ්ජති. තෙනාහ "**කුසලාබ්‍යාකතචිත්තො වා**"ති. (කං.වි.ටී.)

I. අකුසලෙන - අකුසල සිතින්ම වන ආපත්ති උදා -: පළමු පරිජිය
II.කුසල-අව්‍යාකෘත -කුසල් හෝ ක්‍රියා සිතකින් වියහැකි ආපත්ති උදා -: පදසොධම්ම
III.කුසලාකුසලබ්‍යාකතෙන - කුසල්, අකුසල් හෝ ක්‍රියා සිතකින් වියහැකි ආපත්ති උදා -:භූතගාම

17.වේදනාත්‍රික භේදය - **දුක්ඛ (එක) වෙදනා, සුඛඋපෙක්ඛ (ද්වි) වෙදනා, සුඛදුක්ඛඋපෙක්ඛා (ති) වෙදනා ලෙස කොටස් 3 කි.**

දුක්ඛවෙදනාසමඞ්ගී වාති දුට්ඨදොසාදිභෙදං ආපත්තිං ආපජ්ජන්තො දුක්ඛවෙදනාසමඞ්ගී ආපජ්ජති. මෙථුනධම්මාදිභෙදං පන **සුඛවෙදනාසමඞ්ගී ආපජ්ජති.** යං සුඛවෙදනාසමඞ්ගී ආපජ්ජති, තංයෙව මජ්ඣත්තො හුත්වා ආපජ්ජන්තො **අදුක්ඛමසුඛවෙදනාසමඞ්ගී ආපජ්ජති.** තෙනාහ "**ඉතරවෙදනාද්වයසමඞ්ගී වා**"ති. ඉදම්පි ච තිකද්වයං යෙභුය්‍යවසෙනෙව වුත්තං. නිපජ්ජිත්වා නිරොධසමාපන්නො හි අචිත්තකො අවෙදනො සහසෙය්‍යාපත්තිං ආපජ්ජතීති. කිඤ්චාපි එවං අනියමෙන වුත්තං, විසෙසො පනෙත්ථ අත්ථීති දස්සෙතුං "**එවං සන්තෙපී**"තිආදි වුත්තං. එවං සන්තෙපීති හි විසෙසාභිධානනිමිත්තාභ්‍යුපගමෙව යුජ්ජති. **සබ්බෙසං වසෙන තීණි චිත්තානීති** කුසලාකුසලාබ්‍යාකතානං වසෙන පදසොධම්මාදීසු තීණි චිත්තානි. (කං.වි.ටී.)

I. දුක්ඛ (එක) වෙදනා - ද්වේෂ සිතින්ම වන ආපත්ති උදා -: තෙවන පරිජිය

II. සුඛඋපෙක්ඛ (ද්වි) වෙදනා - ලෝභ සිතින් , කුසල හෝ අව්‍යාකෘත සිතින් වන ආපත්ති උදා -: පළමු පරිජිය, ධම්මදේසන

III. සුඛදුක්ඛඋපෙක්ඛා(ති)වෙදනා -කුමන හෝ සිතකින් විය හැකි වන ආපත්ති උදා -: භූතගාම